

Kemal Gözler
KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİN
HUKUKİ REJİMİ

Ekin Kitabevi Yayınları
ISBN: 975-7338-55-4

© Tüm hakları mahfuzdur. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan kitabevinin izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi, ya da her hangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

Birinci Baskı
Şubat 2000

Baskı: Umut Matbaası

Dizgi ve Sayfa Düzeni: Kemal Gözler
Kapak Fikri: Kemal Gözler
Ön Kapak Resmi: KHK/580 (*Resmî Gazete*, 13.11.1999, Sayı 23845 Mük.)
Düzeltilme: Ürküş Gözler, Serkan Bilgin
Eleştirileriniz İçin: gozler@uludag.edu.tr

Dağıtım:
Ekin Kitabevi
Burç Pasajı no: 27
Altıparmak - BURSA
Tel+Fax: (0224) 223 04 37

Yard.Doç.Dr. Kemal GÖZLER
Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi

KANUN HÜKMÜNDE
KARARNAMELERİN
HUKUKÎ REJİMİ

EKİN KİTABEVİ YAYINLARI
B U R S A - 2 0 0 0

İÇİNDEKİLER

Giriş

GENEL OLARAK KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

I. Kanun Hükmünde Kararnamenin Tanımı	1
II. Kanun Hükmünde Kararnamenin Benzer İşlemler İle Karşılaştırılması	4
1. Kanun Hükmünde Kararnamenin “Kararname” ile Karşılaştırılması	4
2. Kanun Hükmünde Kararnamenin “Kaide-Kararname” ile Karşılaştırılması	6
3. Kanun Hükmünde Kararnamenin Tüzük ile Karşılaştırılması	7
4. Kanun Hükmünde Kararnamenin Yönetmelik ile Karşılaştırılması	8
III. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Niteliği: “Yasama İşlemi” mi, “İdarî İşlem” mi?	9
A. Maddî Kriteria Göre	9
B. Şeklî (Organik) Kriteria göre	10
1. Yasama Organı Tarafından Kabul veya Reddedilmesinden Önceki Dönemde	10
2. Yasama Organı Tarafından Kabul veya Reddedilmesinden Sonraki Dönemde	11
IV. Kanun Hükmünde Kararname Kurumuna İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri	12
- Kanun Hükmünde Kararname Çıkarılması “İstisnai” Bir Usûl mü?	13
- Kanun Hükmünde Kararnameyle Düzenleme Yapılması, Kanunla Düzenleme Yapılmasına Göre Daha Az Demokratik midir?	14
V. Türk Pozitif Anayasa Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname Kurumunun Tarihsel Gelişimi	15
A. 1876 Kanun-ı Esasîsi: “Kanun-ı Muvakkat”	15
B. 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Dönemi	18
C. 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Dönemi	18
D. 1961 Anayasası Dönemi	20

Birinci Kısım
OLAĞAN DÖNEM KANUN HÜKMÜNDE
KARARNAMELERİ

Birinci Bölüm
YETKİ KANUNU

I. TBMM'nin Bakanlar Kuruluna KHK Çıkarma Yetkisi Vermesinin Hukukî Niteliği Nedir?	25
1. “Biraz Daha Genişletilmiş” Düzenleme Yetkisi Görüşü	26
2. “Yasama Yetkisinin Devri” Görüşü	27
3. “Yetki Devri” Değil, “Yetki Verme” Görüşü	28
4. Anayasa Mahkemesinin İçtihamı	30
II. Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi Karşısında Bakanlar Kuruluna KHK çıkarma yetkisinin verilmesi Nasıl Açıklanabilir?32	
III. Yetki Kanunlarında bulunması Gereken unsurlar	35
- Yetki Kanunlarında “Konu”nun Belirtilmesi Zorunlu mudur? ...	37
A. Amaç Unsuru	39
B. Kapsam Unsuru	44
C. İlkeler Unsuru	54
1. “İlke” = “Temel Düşünce”	56
2. “İlke” = “Dayanılacak Şey”	57
3. “İlke” = “İlk Önerme, İlk Kural”	57
4. “İlke” = “Önemli Kavram”	58
5. “İlke” = “Temel Gerçeklikler”	59
6. “İlke” = “Hareket Kuralı”	59
7. Anayasa Mahkemesinin “İlke” Anlayışı	61
D. Süre Unsuru	63
1. Süre Ne Olarak Belirlenecektir?	63
2. Yetki Süresi İçinde Birden Fazla Kanun Hükmünde Kararname Çıkarılabilir mi?	64
3. Bakanlar Kurulunun Değişmesiyle Süre Sona Erer mi?	65
4. Türkiye Büyük Millet Meclisi Yetki Kanununun Süresi İçinde O Alanda Kanun Çıkarılabilir mi?	66
5. Türkiye Büyük Millet Meclisi Yetki Kanununun Süresini Kısaltabilir mi?	66
6. Türkiye Büyük Millet Meclisi Yetki Kanununun Süresini Uzatabilir mi?	67
7. Süre Ne Kadar Uzun Olacaktır?	69
IV. TBMM, Anayasa Mahkemesi Tarafından İptal Edilen Yetki Kanununun Yerine Yenisini çıkarabilir mi?	75

V. TBMM'nin Bakanlar Kuruluna KHK Çıkarma Yetkisi Vermesinin Şartları Var mıdır? (İvedilik, Zorunluluk ve Önemlilik Şartları Üzerine)	80
1. Anayasa Mahkemesinin İctihadı.....	81
2. Anayasa Mahkemesi İctihadının Değerlendirilmesi	86
a) Yetki Kanunlarının ve KHK'lerin, TBMM'de Öncelik ve İvedilikle Görüşüleceği Kuralından Çıkarılan Argüman.....	87
b) Yasama Yetkisinin Genelliği ve Aslılığı Argümanı	88
c) Yasama Yetkisinin Devredilmezliği Argümanı	89
d) Demokratik Yapılanma Argümanı	91
e) Yasama ve Yürütme Organları Arasında Denge	91
f) Tarihsel Argüman	93
3. Önemlilik, Zorunluluk ve İvedilik Şartlarının Belirsizliği Konusunda Eleştiri	94
4. Üyeler: Oylar ve Karşı Oylar.....	95
5. Eleştiri: Anayasa Mahkemesi Tali Kurucu İktidarı Gasp Etmektedir.....	97

İkinci Bölüm

KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

I. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Konusu.....	101
1. Anayasanın “Kanunla Düzenlenir” Dediği Konular Kanun Hükmünde Kararname ile Düzenlenebilir mi?.....	102
2. Bütün Sosyal ve Ekonomik Haklar Kanun Hükmünde Kararname ile Düzenlenebilir mi?	105
3. Anayasanın 91’inci Maddesin İlk Fıkrasındaki Konu Yasağının Kapsamı Nedir?	107
II. Kanun Hükmünde Kararname Çıkarılmasında Usûl ve Şekil	112
III. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Yargısal Denetimi	112
1. Kanun Hükmünde Kararnameler Danıştay Tarafından Denetlenebilir mi?.....	113
2. Anayasa Mahkemesinin Denetimi	114
3. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Yetki Kanunlarına Uygunluğu Denetlenebilir mi?.....	117
4. Yetki Kanunları İptal Edilen Kanun Hükmünde Kararnamelerin Geçerliliği Sorunu	117
6. Yürütmeyi Durdurma Kararları Üzerine Bir Not	128

Üçüncü Bölüm

RET, ONAY VE DEĞİŞTİREREK ONAY KANUNLARI

I. Kanun Hükmünde Kararnamelerin Meclise Sunulmaları ve	
Görüşülmeleri	131
1. Sunulmaları	131
2. Görüşülmeleri	131
3. Görüşme Sırası	133
4. Bakanlar Kurulu Meclise Sunduğu KHK'yi Yürürlükten Kaldırabilir veya Değiştirebilir mi?	134
II. Meclisin Ret, Kabul veya Değiştirerek Kabul İşleminin	
Hukukî Niteliği Nedir? (“Kanun” mu, “Karar” mı?)	136
1. Doktrindeki Hâkim Görüş	137
2. Görüşümüz	140
3. Uygulama	141
III. Ret Kanunu.....	143
1. Ret Kanununun Biçimi	143
2. Ret Kanununun Sonuçları.....	144
3. Ret Kanununun Anayasa Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi	145
4. KHK'nin Reddi Halinde, KHK'nin İlga Ettiği Kanunlar Kendiliğinden Yürürlüğe Girer mi?	146
5. Ret Kanunu Anayasa Mahkemesi Tarafından İptal Edilirse, Reddedilen Kanun Hükmünde Kararname Tekrar Yürürlüğe Girer mi?.....	148
IV. Onay Kanunu	149
1. Onay Kanununun Biçimi	149
2. Önerimiz: Üç Maddelik Kanunla Onay	152
3. Onay Kanununun Sonuçları.....	155
4. Onaylanan Kanun Hükmünde Kararname Ne Olur?	156
a) Kanun Hükmünde Kararname Yürürlükten Kalkar	156
b) Kanun Hükmünde Kararname Yürürlükte Kalır	159
c) Kanun Hükmünde Kararname Kanuna Dönüşür	160
d) Görüşümüz	162
e) Uygulama	162
5. Onay Kanunu Anayasa Mahkemesi Tarafından İptal Edilirse Onaylanan Kanun Hükmünde Kararname Yürürlükten Kalkar mı?	165
V. Değiştirerek Onay Kanunu	166
1. Değiştirerek Onay Kanununun Biçimi	166
2. Değiştirerek Onay Kanununun Sonuçları	170

İkinci Kısım
OLAĞANÜSTÜ HÂL VE SIKIYÖNETİM KANUN
HÜKMÜNDE KARARNAMELERİ

1. Terminoloji.....	175
2. Anayasal Düzenleme: m.121/3 ve m.122/2-3	176
a) m.121/3 ve m.122/2-3	176
b) Bir Ön Sorun: m.121/3 ve 122/2-3'te Hüküm Yoksa, m.91 Uygulanabilir mi?	176

Birinci Bölüm
OLAĞANÜSTÜ HÂL VE SIKIYÖNETİM KANUN
HÜKMÜNDE KARARNAMELERİNİN UNSURLARI

I. Yetki	181
1. Yetkili Makam.....	181
2. Yetki Kanununa Gerek Var mı?	181
II. Sebep	184
III. Usûl ve Şekil	185
IV. Konu.....	187
A. Anayasanın 15'inci Maddesinden Kaynaklanan Sınırlamalar	188
1. Milletlerarası Hukuktan Doğan Yükümlülüklerin İhlâl Edilmemesi Kaydı.....	190
2. Ölçülülük İlkesine Uyulması Şartı.....	193
a) Elverişlilik İlkesi.....	193
b) Gereklilik İlkesi	194
c) Oranlılık İlkesi	195
3. Çekirdek Alana Dokunma Yasağı	196
B. Anayasanın 121'inci Maddesinin Üçüncü ve 122'nci Maddesinin İkinci Fıkrasından Kaynaklanan Sınırlar: “Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hâlin Gerekli Kıldığı Konular”. 198	
V. Süre	202
VI. Yer	204
- Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamesi ile Kanunlarda ve Özellikle Olağanüstü Hâl Kanununda Değişiklik Yapılabilir mi?.....	209
VII. Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnameleri Anayasa Mahkemesi Tarafından Denetlenebilir mi?	212

İkinci Bölüm

**OLAĞANÜSTÜ HÂL VE SIKIYÖNETİM KANUN
HÜKMÜNDE KARARNAMELERİNİN ONAYLANMASI**

1. İhtüzük, m.128: Otuz Günlük Görüşme Süresi	231
2. Kanun Hükümünde Kararname Otuz Gün İçinde Görüşülmezse Ne Olur?	232
a) Görüşümüz	232
b) Erdoğan Teziç'in Görüşü	233
c) Necmi Yüzbaşıoğlu'nun Görüşü	236
3. Yayımlandıkları Gün Meclisinin Onayına Sunulmayan Kanun Hükümünde Kararnameler Ne Olur?	238
4. Görüşme Sırası	239
5. TBMM'nin Ret, Onay veya Değiştirerek Onay İşleminin Hukukî Niteliği Nedir? ("Kanun" mu, "Karar" mı?)	240
6. Ret Kanunu	241
a) Ret Kanununun Biçimi	242
b) Ret Kanununun Sonuçları	242
c) Ret Kanununun Anayasa Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi	243
d) Kararnamenin Reddedilmesiyle, Kararnamenin İlga Ettiği Kanunlar Kendiliğinden Yürürlüğe Girer mi?	244
e) Ret Kanunu Anayasa Mahkemesi Tarafından İptal Edilirse, Reddedilen Kanun Hükümünde Kararname Tekrar Yürürlüğe Girer mi?	244
7. Onay Kanunu	245
a) Onay Kanununun Biçimi	245
b) Onay Kanununun Sonuçları	248
c) Onaylanan Kanun Hükümünde Kararname Ne Olur?	249
8. Değiştirerek Onay Kanunu	250
a) Değiştirerek Onay Kanununun Biçimi	250
b) Değiştirerek Onay Kanununun Sonuçları	253
9. Onaylandıktan Sonra Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükümünde Kararnameleri Anayasa Mahkemesi Tarafından Denetlenebilir mi?	254
SONUÇ	259
Özet	259
Anayasa Mahkemesi	270
Anayasa Mahkemesine Karşı Ne Yapılabilir	271
Doktrin	274
Uygulama	274

SON SÖZ	281
BİBLİYOGRAFYA	283
İNCELENEN ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI.....	287
KARŞI OY YAZILARI	289
İNDEKS	291
I. Anayasa Mahkemesi Kararları İndeksi.....	291
II. Yetki Kanunları İndeksi.....	291
III. Kavram vatana ihanet İsim İndeksi.....	292
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ VE YAYIN LİSTESİ.....	297

SONUÇ

“Sonuç” başlıklı bu kısımda, çalışmamızda ulaştığımız sonuçları özetlemek ve konu hakkında genel bir değerlendirme yapmak istiyoruz.

Özet.- Kanun hükmünde kararnamelerin hukukî rejimini incelemeyi amaçlayan çalışmamız bir giriş ve iki kısımdan oluşmuştur.

“Genel Olarak Kanun Hükmünde Kararname” başlıklı *giriş* kısmında, kanun hükmünde kararnamenin tanımı, benzer işlemler ile karşılaştırılması, hukukî niteliği, kanun hükmünde kararname kurumuna ihtiyaç duyulmasının nedenleri, Türk pozitif hukukunda kanun hükmünde kararname kurumunun tarihsel gelişimi incelenmiştir.

I. Olağan Dönem Kanun Hükmünde Kararnameleri.- Olağan dönem kanun hükmünde kararnamelerinin hukukî rejiminin incelenmesine adanmış *birinci kısım* üç bölüme ayrılmıştır.

A. Yetki Kanunu.- *Birinci bölümde*, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesinin usûl ve şartları incelenmiştir. Bu bölümde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesi “yasama yetkisinin devri” niteliğindedir.

2. 1982 Anayasasının “yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesi”ni öngören 7’nci maddesi ile kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini öngören 91’inci maddesi arasında bir çatışma değil, “genel hüküm-özel hüküm” ilişkisi vardır.

3. 1982 Anayasasına göre yetki kanunlarında bulunması gereken unsurlar şunlardır:

a) 1982 Anayasasının 91'inci maddesine göre yetki kanununda yer alması gereken ilk unsur, *amaç* unsurudur. Anayasa Mahkemesi verdiği birçok kararda, yetki kanununda amacın “somut olarak” belirtilmesini istemiştir. Anayasa Mahkemesinin bu görüşüne teorik olarak katılmak mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesi bu görüşünü pratikte her zaman yanlış uygulamıştır. Anayasa Mahkemesi bu gerekçeyle birçok yetki kanununu iptal etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi her iptal kararından sonra çıkardığı yetki kanunlarında, amacı daha somut ve ayrıntılı olarak belirtmiş, ama Anayasa Mahkemesi yine de çıkarılan yetki kanunlarının amaçlarının somut olmadığına karar vererek bu kanunları iptal etmiştir.

b) 1982 Anayasasının 91'inci maddesine göre yetki kanununda yer alması gereken ikinci unsur, *kapsam* unsurudur. Anayasa Mahkemesi, yetki kanununda kapsamın “belirsiz” ve “geniş içerikli” olmaması gerektiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi bu gerekçeyle birçok yetki kanununu iptal etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi her iptal kararından sonra çıkardığı yetki kanunlarında kapsamı daha somut ve açık seçik kalem almış, değiştirilecek kanunları ve kanunlarda değiştirilecek maddeleri tek tek saymış, buna rağmen Anayasa Mahkemesi çıkarılan yetki kanunlarını, kapsamlarının belirsiz ve geniş içerikli olduğunu iddia ederek, iptal edebilmiştir.

c) 1982 Anayasasının 91'inci maddesine göre yetki kanununda yer alması gereken üçüncü unsur, *ilkeler* unsurudur. Anayasa Mahkemesine göre ilkeler, “her yöne çekilebilecek, yuvarlak ve genel anlatımlarla gösterilmemeli, değişik biçimlerde yorumlanmaya elverişli olmamalıdır”. Anayasa Mahkemesi bu gerekçeyle birçok yetki yasasını iptal etmiştir. Kanımızca, Anayasa Mahkemesinin görüşüne katılmak mümkün değildir. “İlke” kavramı, tanımı gereği “genel” ve “somutlaştırılmamış” bir şeydir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu genel nitelikte olan “ilke”yi belirtmekte, Bakanlar Kurulu da bu ilkeyi çıkaracağı kanun hükmünde kararname ile somutlaştırmaktadır.

d) 1982 Anayasasının 91'inci maddesine göre yetki kanununda yer alması gereken son bir unsur da, *süre* unsurudur. Anayasa sürenin uzunluğu konusunda bir kural koymamıştır. A-

nayasa Mahkemesine göre yetki süresi “kısa” olmalıdır. Ancak Anayasa Mahkemesi bu “kısa süre”nin ne kadar olduğunu kesin olarak belirleyememiştir. Anayasa Mahkemesinin bir yıllık süreyi uzun bulduğunu, üç aylık süreyi de uzun bulmadığını söyleyebiliriz. Ancak altı aylık süre bakımından bir kesinlik yoktur. Anayasa Mahkemesi 1994 yılında ilk önce bu altı aylık sürenin uzun olduğuna, üç ay sonra da altı aylık sürenin uzun olmadığına karar vermiştir. Kanımızca, Anayasada yetki süresi için bir üst sınır öngörülmediğine göre, sürenin uzunluğunu belirleme yetkisi de, yetki kanunu çıkarma yetkisine sahip olan Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Bu süre yetki kanununun amacının gerektirdiği uzunlukta olabilir.

4. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen yetki kanununun yerine yenisini çıkarabilir mi? Anayasa Mahkemesi bu soruya olumsuz yanıt vermiş ve iptal ettiği yetki kanununun yerine çıkarılan yetki kanunlarını iptal etmiştir. Kanımızca, Anayasa Mahkemesinin bu yolda verdiği tüm kararlar yanlıştır. Çünkü, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iptal kararından sonra çıkardığı yetki kanunlarının hiçbirisi önceki iptal edilen yetki kanunlarıyla aynı değildir. Tersine, yeni çıkan her yetki kanununda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasa Mahkemesinin önceki yetki kanununu iptal ederken ileri sürdüğü gerekçeye uygun düzenlemeler vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesinde belirttiği aykırılıkları gidererek iptal edilen bir kanunu hâliyle tekrar çıkarması mümkündür.

5. Anayasamızın 91’inci maddesinin ilk fıkrasına göre, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesinin *şartı*, bu yetkiyi, çıkaracağı bir “yetki kanunu” ile vermesidir. 91’inci maddenin ikinci fıkrasına göre ise, yukarıda gördüğümüz gibi, böyle bir yetki kanununun dört adet unsuru (amaç, kapsam, ilke ve süre) içermesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi, amacını, kapsamını, ilkelerini ve kullanma süresini belirttiği bir yetki kanunu ile Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. O hâlde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmün-

de kararname çıkarma yetkisi verebilmesinin *tek şartı*, bu dört unsuru içeren bir yetki kanunu ile bu yetkiyi vermesidir. Anayasamızın ne 91'inci maddesinde, ne de başka bir maddesinde, bu şart dışında Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilmesi için başka bir şart öngörülmemiştir. Ne var ki, buna rağmen, Anayasa Mahkemesi Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini verebilmesinin “ivedilik”, “zorunluluk” ve “önemlilik” olmak üzere üç adet şartı olduğuna karar vermiştir. Kanımızca, Anayasada böyle şartlar yoktur. Bu şartları Anayasa Mahkemesinin kendisi uydurmuştur.

B. Kanun Hükmünde Kararname.- Birinci kısmın ikinci bölümünde Bakanlar Kurulunun çıkardığı kanun hükmünde kararnamelerin hukukî rejimini incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi konu bakımından Anayasamız tarafından sınırlandırılmıştır. Anayasamızın 91'inci maddesinin ilk fıkrasına göre, “sıkıyönetim ve olağanüstü hâller saklı kalmak üzere, Anayasamızın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez”.

2. Kanun hükmünde kararname çıkarılmasında uyulacak usûl ve şekil, Bakanlar Kurulunun diğer kararnamelerinde izlenen usûl ve şekilden farksızdır. Kanun hükmünde kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır. Anayasamızın 91'inci maddesinin altıncı fıkrasına göre, “kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir”.

3. Anayasaya göre kanun hükmünde kararnameler, Danıştayın değil, Anayasa Mahkemesinin yargısal denetimine tâbidir. Anayasa Mahkemesi kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu hem şekil, hem de esas bakımından

denetleyebilir (m.148/1). Keza, Anayasa Mahkemesi kanun hükmünde kararnamenin hem Anayasaya, hem de yetki kanununa uygunluğunu inceleyebilir.

4. Anayasa Mahkemesi, yetki kanunları iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin sırf bu sebeple kendiliklerinden Anayasa aykırı hâle geldiklerine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin bu karara katılmak mümkün değildir. Zira zaman bakımından yetki kurallarına göre, bir organın bir işlemi yapmaya yetkili olup olmadığı, işlemi yaptığı ana göre değerlendirilir. Bir işlemin yapıldığı an yetkili olan organın daha sonra yetkisiz hâle gelmesi, yapılan işlemi sakat hâle getirmez. Kanun hükmünde kararnamenin çıkarıldığı gün, yürürlükte bir yetki kanunu olduğuna göre, bu kanunun daha sonra iptal edilmesi bu kanuna dayanılarak çıkarılmış kanun hükmünde kararnamelerin geçerliliğini etkilemez.

C. Ret, Onay veya Değiştirerek Onay Kanunu.- Birinci kısmın üçüncü bölümünde Bakanlar Kurulunun yetki kanununa dayanarak çıkardığı kanun hükmünde kararnamelerin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması incelenmiştir.

1. Anayasanın 91'inci maddesinin yedinci fıkrasına göre, "kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur". Aynı maddenin sekizinci fıkrasına göre de, "yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kanun hükmünde kararnameler bu tarihte... yürürlükten kalkar". Bu şekilde kanun hükmünde kararname Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girmekte, ama aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmaz ise, yine o gün yürürlükten kalkmaktadır. Anayasaya göre, "kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" (m.91/8). Bakanlar Kurulunun bir konuda birden fazla kanun hükmünde kararname çıkarması hâlinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bunları kendi istediği sıraya göre görüşebilecektir. Bakanlar Kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisine onay için sunduğu kanun hükmünde kararnameyi Meclisin kararından önce yürürlükten kaldırabilir veya değiştirebilir.

2. Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanun hükmünde kararname üzerinde ret, kabul veya değiştirerek kabul işlemlerini “kanun” biçiminde yapmaktadır. Kanımızca bu işlemler “parlâmento kararı” şeklinde yapılmalıdır.

3. Anayasanın 91’inci maddesinin son fıkrasına göre, “Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler, bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar”. Uygulamada ret işlemi bir “kanun” şeklinde olduğuna göre, ret kanunları Anayasa Mahkemesinin denetimine tâbidir. Ancak bu tür kanunlar üzerinde Anayasa Mahkemesinin denetimi kaçınılmaz olarak şekil denetiminden ibaret kalacaktır. Kanımızca, kanun hükmünde kararnamenin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından reddi hâlinde, kanun hükmünde kararnamenin yürürlükten kaldırmış olduğu kanun hükümleri yeniden ve kendiliğinden uygulanabilir hâle gelmez. Zira, ilga eden kanunu ilga etmek, ilga edilmiş kanuna tekrar hayat vermez (*Abrogata lege abrogante non revivescit lex abrogata*). Ret kanunu Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilirse, reddedilen kanun hükmünde kararname tekrar yürürlüğe girmez.

4. Uygulamada, Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanun hükmünde kararnameleri, kararnamelerin metinlerini aynen tekrarlayan bir kanunla onaylamaktadır. Bu onay kanunlarının metninin hiçbir yerinde onaylandıkları kanun hükmünde kararnamenin “onaylandığı” veya “kabul edildiği”ne ilişkin bir ibareye rastlanmamaktadır. Kanımızca, onay kanununda, onaylanan kanun hükmünde kararnamenin metni tekrarlanmamalı, sadece “falan tarih ve filan sayılı kanun hükmünde kararname onaylanmıştır” denmelidir. Doktrinde ve Anayasa Mahkemesi içtihadında onaylanan kanun hükmünde kararnamenin kanuna dönüştüğü kabul edilmektedir. Bu durumda ise, kanun hükmünde kararnameye karşı açılmış ve henüz sonuçlanmamış iptal davaları konusuz kaldığından düşecektir. Eğer onay kanununa karşı tekrar dava açılmazsa, Anayasa Mahkemesinin denetiminde olan hükümler denetim dışında kalmış olacaktır. Onay kanununa karşı dava açılması ihtimali de muhakeme ekonomisi bakımından uygun olmayacaktır.

5. Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisine sunulan kanun hükmünde kararnameyi aynen kabul edebileceği gibi, değiştiren de kabul edebilir (m.91/son). “Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer”.

II. Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükümünde Kararnameleri.- Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin hukukî rejiminin incelenmesine adanmış *ikinci kısım* iki bölümden oluşmuştur.

A. Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükümünde Kararnamelerinin Unsurları.- Birinci bölümde Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun çıkardığı olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin sırasıyla yetki, sebep, usûl ve şekil, konu, süre ve yer unsurları ile yargısal denetimleri incelenmiştir.

1. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamesi çıkarma *yetkisi*, “Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu”na aittir (m.121/3). Bu Kurul bu yetkiye Anayasa gereği sahiptir. Bu Kurulun bu yetkiyi kullanabilmesi için bir yetki kanunu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yetkilendirilmesine gerek yoktur.

2. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri “sebebe bağlı işlemler”dir. Bu işlemlerin *sebep* unsurunu, olağanüstü hâller (m.119, 120) ve sıkıyönetim hâli (m.122) oluşturur. Buna göre, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun, ülkede daha önceden ilân edilmiş bir sıkıyönetim veya olağanüstü hâl olmadan, sıkıyönetim veya olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi çıkarması durumunda, çıkarılan kanun hükmünde kararname sebep unsuru bakımından Anayasa aykırı olur.

3. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin çıkarılmasında uyulacak *usûl ve şekil*, Bakanlar Kurulunun normal kanun hükmünde kararnamelerinde izlenen usûl ve şekilden farksızdır. Anayasanın 121’inci maddesinin üçüncü fıkrasına ve 122’nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre,

olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri “Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur”.

4. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri, *konu* bakımından iki tür sınırlandırmaya tâbidir. Bu sınırlandırmaların *birincisi* Anayasanın 15’inci maddesinden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleriyle temel hak ve özgürlükler sınırlandırılırken, bir kere, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemeli, ikinci olarak ölçülülük ilkesine uyulmalı ve üçüncü olarak çekirdek alana dokunulmamalıdır. Bu çekirdek alan ise şu ilkelerden oluşmaktadır: “Kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz”. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin konu bakımından tâbi olduğu *ikinci tür* sınırlandırmalar Anayasanın 121’inci maddesinin üçüncü ve 122’nci maddesinin ikinci fıkrasından kaynaklanmaktadır. Anayasanın 121’inci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri ancak “olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konular”da çıkarılabilir. Keza, Anayasanın 122’nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri ancak “sıkıyönetim hâlinin gerekli kıldığı konular”da çıkarılabilir. Bu nedenle, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun sıkıyönetimin ve olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konular dışında kalan konuları olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamesi ile düzenlemesi Anayasa aykırı olur.

5. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri *süre* bakımından sınırlandırılmıştır. Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, ancak “olağanüstü hâl veya sıkıyönetim süresince” olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamesi çıkarabilir (m.121/3, 122/2).

6. Olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri *yer* bakımından da sınırlandırılmıştır. Olağanüstü hâl

veya sıkıyönetim ülkenin sadece bir kısmında ilân edilmiş ise, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu olağanüstü hâl veya sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamesi ile olağanüstü hâl bölgesinin dışına taşan düzenlemeler yapamaz.

7. 1982 Anayasasının 148'inci maddesinin ilk fıkrası, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin yargısal denetim yolunu kapatmıştır. Fıkra göre, "Olağanüstü hâllerde, sıkıyönetim ve savaş hâllerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz". Ancak bu denetim yasağı Anayasa Mahkemesi tarafından aşılmıştır. Bizim 1990'da savunduğumuz ve Anayasa Mahkemesi tarafından benimsenen bir görüşe göre, Anayasa Mahkemesi, önüne getirilen metnin Resmî Gazetede konulan adıyla bağlı değildir. Bu metnin hukukî tavsifini serbestçe yapabilir. Gerçekten, bu metnin bir "olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi" olup olmadığını araştırabilir. Bu araştırma sonucu incelediği kararnamenin gerçekten olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi olmadığı kanısına varırsa, bu kararnameyi "dönüştürme kuramı" uyarınca, bir "olağan dönem kanun hükmünde kararnamesi" olarak kabul edip denetleyebilir. Uygulamada Anayasa Mahkemesi 425 ve 430 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerinin olağanüstü hâl bölgesi ve süresi dışına taşan hükümlerini bir "olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi" değil, ama bir "olağan dönem kanun hükmünde kararnamesi" olarak kabul edip denetlemiş ve bu hükümleri iptal etmiştir. Bizim 1990'da savunduğumuz yukarıdaki görüş ve görüşümüzü izleyen Anayasa Mahkemesinin içtihadı yanlıştır. *Bir kere*, bu görüşte, olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri maddî kritere göre tanımlanmaktadır. Zira, kararnamenin bazı hükümlerinin içeriğine bakıp, o hükümlerin Anayasa uygun veya aykırı olduğunu tespit ettikten sonra, o kararnamenin gerçekten de bir "olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi" olup olmadığı söylenmektedir. Oysa, Türk hukukunda maddî kriter değil, şeklî (organik) kriter geçerlidir. Şeklî (organik) kriterden hareket edilirse, kararnamenin içeriğine bakmaksızın, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ka-

rarnameleri olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi olarak kabul etmek gerekir. Eğer şeklî kriterden hareket edilirse, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan kararnamelerin Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi mümkün değildir. *İkinci olarak* Anayasanın 148'inci maddesindeki denetim yasağının aşılabilmesi için kullanılan “dönüştürme kuramı” ise, kamu hukuku doktrininde genel kabul görmüş bir kuram değildir. Kaldı ki, olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri ile olağan dönem kanun hükmünde kararnamelerini yapan organ birbirinden farklı olduğuna göre, bu iki tür kararname arasında dönüştürme kuramının uygulanması da mümkün değildir.

B. Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Onaylanması.- İkinci kısmın ikinci bölümünde Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun çıkardığı olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması incelenmiştir.

1. Anayasamızın 121'inci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameler, “Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usûl İçtüzükte belirlenir”. İçtüzüğün 128'inci maddesine göre ise, Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnamelerini otuz gün içinde görüşüp sonuçlandırır. Kanımızca, olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi otuz gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından görüşülüp onaylanmaz ise, kanun hükmünde kararname ne kabul edilmiş, ne de reddedilmiş sayılabilir. Olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi bir olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi olarak yürürlükte kalır ve bütün hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam eder.

2. Uygulamada Türkiye Büyük Millet Meclisinin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi hakkında ret, onay veya değiştirerek onay işlemi kanunla olmaktadır. Kanımızca bu işlemlerin “parlamento kararı” ile yapılması gerekir.

3. Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararname reddederse, bu kararname, ret kararının Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlükten kalkacaktır. Ret işlemi uygulamada bir kanunla olduğuna göre, bu ret kanunu da Anayasa Mahkemesinin denetimine tâbi olacaktır.

4. Uygulamada Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesini onaylaması “kanun” biçiminde olmaktadır. Bu onay kanunları, onayladıkları kanun hükmünde kararnamenin metnini aynen tekrarlamaktadırlar. Kanımızca, onay kanunları, onayladıkları kanun hükmünde kararnamenin metnin tekrarlamamalı, sadece “falan tarih ve filan sayılı kanun hükmünde kararname onaylanmıştır” demelidirler.

5. Uygulamada olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri, parlamento kararı ile değil, bir “kanun”la onaylandıklarına göre, bu kararnamelerin, onaylandıktan sonra bir kanuna dönüştükleri kabul edilmektedir.

6. Yukarıda gördüğümüz gibi, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri Anayasa Mahkemesinin denetimine tâbi değildirler (m.148/1). Bizim önerdiğimiz gibi, onay işlemi bir parlamento kararı şeklinde olursa, olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri onaylandıktan sonra da Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenemeyeceklerdir. Ancak, yukarıda da açıkladığımız gibi, anayasal uygulama aksi yöndedir. Uygulamada onay işlemi bir “kanun”la olduğuna göre, bu onay kanunu da kaçınılmaz olarak Anayasa Mahkemesinin denetimine tâbi olacaktır. Dolayısıyla olağanüstü hâl ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri onaylandıktan sonra Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebileceklerdir.

* * *

Çalışmamızda vardığımız sonuçları bu şekilde özetledikten sonra, şimdi kanun hükmünde kararnameler konusunda, Anayasa Mahkemesinin kararlarını, doktrininin görüşlerini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Bakanlar Kurulunun uygulamasını değerlendirmek ve eleştirmek isteriz.

Anayasa Mahkemesi.- Yukarıda özetlediğimiz sonuçlardan anlaşılmaktadır ki, Anayasa Mahkemesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermesini istememektedir. Anayasa Mahkemesinin ileri sürdüğü gerekçelere Türkiye Büyük Millet Meclisi harfiyen uysa bile, haklarında iptal davası açılan her yetki kanununu Anayasa Mahkemesi iptal etmektedir. Anayasa Mahkemesinin yetki kanunlarına ilişkin olarak aradığı şartlar göstermeliktir. Bu çalışmada açıkladığımız gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi bu şartlara her defasında uymuş, Anayasa Mahkemesi yine de çıkarılan yetki kanunlarını iptal edebilmiştir.

Neticede, Anayasanın, Türkiye Büyük Millet Meclisinin belirli alanlarda Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisini verebileceğini açıkça kabul etmiş olmasına rağmen, Anayasa Mahkemesinin bu tutumu nedeniyle, herhangi bir alanda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin Bakanlar Kuruluna verilebilmesi 1990'dan itibaren mümkün olmamıştır. Bu şu anlama gelmektedir ki, Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Bakanlar Kuruluna tanıdığı bir yetki, Anayasa Mahkemesi tarafından ortadan kaldırılmıştır. Kanımızca, kanunların Anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevli Anayasa Mahkemesinin, Anayasanın diğer organlara tanıdığı yetkileri ortadan kaldırmak gibi bir yetkisi yoktur.

Anayasa Mahkemesinin bu kararları, Türkiye'de kanun hükmünde kararname yolunu pratikte kapatmıştır. Anayasanın 91'inci maddesi, Anayasa Mahkemesi tarafından fiilen ilga edilmiş durumdadır. Anayasa Mahkemesinin Anayasa hükümlerini ilga etmek gibi bir yetkisi yoktur. Anayasa Mahkemesi "kurucu iktidar" değil, bir "kurulmuş iktidar"dır. Anayasa Mahkemesinin bu yöndeki tutumu, onun, kurucu iktidarı gasp etmesi anlamına gelir ki, bu bir nevi ihtilal demektir.

Anayasa Mahkemesine Karşı Ne Yapılabilir?- Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetin yetkileri dışına çıkan Anayasa Mahkemesine hiçbir tepki göstermemiş olmaları, tersine her defasında Anayasa Mahkemesinin ileri sürdüğü kriterlere uymaya çalışmaları, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetin iyi niyetini göstermektedir. Kendi yetkilerinin dışı-

na çıkan, dolayısıyla, kurucu iktidarı gasp etme yoluna giren bir anayasal organa karşı diğer anayasal organların tepki göstermeye hakları vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükûmet bunu yapmamış, tersine Anayasa Mahkemesinin kriterlerine uymaya çalışmış ve “sâfiyyet” içinde, Anayasa Mahkemesinin Anayasaya uygun karar vermesini boşu boşuna beklemişlerdir.

Anayasa Mahkemesi üyelerinin kurucu iktidarı gasp etmeleri ve Anayasaya Anayasada olmayan yeni normlar eklemeleri şeklindeki fiillerinin Türk Ceza Kanununun 146’ncı maddesinin kapsamına girdiği düşünülebilir mi? Türk Ceza Kanununun 146’ncı maddesi, “Türkiye Cumhuriyeti Teşkilât-ı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil ve ilgaya... teşebbüs edenler idam cezasına mahkum olur” demektedir. Şüphesiz ki, Anayasa Mahkemesi üyelerinin Anayasaya Anayasada mevcut olmayan yeni norm eklemeleri, Anayasanın “bir kısmını tağyir ve tebdil” niteliğindedir. Ancak 146’ncı maddenin uygulanabilmesi için fiilin cebir içermesi gerektiği kabul edilmektedir. Anayasa Mahkemesi üyelerinin bu fiillerinin ise cebir içerdiği söylenemez. Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi üyelerinin Anayasayı tağyir ve tebdil etmeleri fiiline Ceza Kanununun 146’ncı maddesinin uygulanamayacağını söyleyebiliriz.

“Mekanist anayasa anlayışı”¹ çerçevesinde böyle bir durumda, anayasal sistemin diğer organlarının Anayasa Mahkemesine tepki göstermesi beklenebilir. Anayasa Mahkemesine bu konuda etkili ve kesin bir tepki gösterilebilmesinin yolu, Anayasa değişikliğiyle Anayasa Mahkemesinin yetkilerinin kısılmasıdır. Örneğin, Anayasanın 148’inci maddesine bir hüküm eklenerek, Anayasa Mahkemesinin yetki kanunlarını denetleme yetkisi ortadan kaldırılabilir. Ancak, böyle bir değişikliğin gerçekleştirilebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tamsayısının üçte iki veya beşte üç çoğunluğu gerekir ki, bu çoğunluğa ulaşmak oldukça güçtür.

1. Bu anlayış için bkz. Gözler, “Realist Yorum Teorisi ve Mekanist Anayasa Anlayışı”, *op. cit.*, s.220-238.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hükûmet, yetkilerini aşan Anayasa Mahkemesine karşı başka nasıl tepki gösterebilirler? Böyle bir durumda, kanımızca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Mahkemesinin bütçesini kısabilir veya reddedebilir. Keza, bir tepki olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Mahkemesi üyelerinin hoşuna gitmeyecek düzenlemeler yapabilir; örneğin onların maaşlarını azaltabilir. Keza, Türkiye Büyük Millet Meclisi çıkaracağı bir kanunla Anayasa Mahkemesinin görev yerini de değiştirebilir. Bunlar Anayasa Mahkemesine karşı bir tepki oluşturabilir.

Hükûmetin de Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında almış olduğu kararları, örneğin yürütmeyi durdurma kararlarını, Resmî Gazete yayımlanmaması ihtimali bir tepki olarak düşünülebilir. Neyin Resmî Gazete yayımlanıp neyin yayımlanmayacağına Hükûmet karar verir. Hükûmet kendisine Resmî Gazete yayımlanması talebiyle gönderilen metinlerin, bunların başlığında konulan isimle bağlı olmaksızın, mevsukiyetini (*authenticité*) araştırabilir. Mevsuk (*authentique*) bir Anayasa Mahkemesi kararı, Anayasanın ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usûlleri Hakkında Kanunun hükümleri çerçevesinde verilmiş bir karardır. Örneğin Anayasa Mahkemesi başkan ve üyelerinin imzasının bulunmadığı bir kararı, Hükûmetin Resmî Gazetede yayımlamayı reddedebileceğinden şüphe yoktur. Hatta Hükûmet, böyle bir kararı reddetmek zorundadır. Aynı şekilde, Anayasa Mahkemesi üyeleri bir araya gelip, yetkileri dışında bir konuda karar alırlarsa, örneğin bir boşanma kararı verirlerse, böyle bir kararın Resmî Gazetede “Anayasa Mahkemesi Kararı” olarak yayımlanmasını Hükûmet reddedebilir. Keza kanımızca Hükûmet aynı şekilde, Anayasa Mahkemesinden gelen “yürütmeyi durdurma” kararlarını da Resmî Gazetede yayımlamayı reddedebilir.

Anayasa Mahkemesine karşı gösterilebilecek diğer bir tepki olarak, Cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesine üye seçmemek suretiyle Mahkemenin çalışmasını bloke etmesi düşünülebilir. Başkan ve üye sayısı onbirin altına düştüğünde, Anayasa Mahkemesinin toplanıp karar vermesi Anayasanın 149’uncu maddesi uyarınca mümkün değildir. Şüphesiz ki, Cumhurbaş-

kanının Anayasa Mahkemesine üye seçmemesinin Anayasanın 146'ncı maddesine aykırı olduğu söylenebilir. Ancak bu çalışmada gösterdiğimiz gibi, Anayasa Mahkemesinin de birçok kararı Anayasanın birçok maddesine apaçık aykırıdır. Anayasa Mahkemesinin Anayasanın 153'üncü maddesine aykırı olarak yürütmeyi durdurma kararı vermesi ve 148'inci maddesine aykırı olarak olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerini iptal etmesi karşısında nasıl yürütme organı bir şey yapamamışsa, emekliye ayrılan üyeleri yerine yenileri seçilmeyen Anayasa Mahkemesinin de buna karşı bir şey yapması mümkün değildir. Kaldı ki, böyle bir durumda Cumhurbaşkanı hakkında yapılacak bir şey de yoktur. Zira, Anayasamıza göre (m.105), Cumhurbaşkanı vatana ihanet suçu dışında sorumsuzdur. Belki, Cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesine üye seçmemesinin “vatana ihanet” suçunu oluşturabileceği ve bu nedenle Cumhurbaşkanının suçlandırılabilmesi düşünülebilir. Ne var ki, bunun pratikte gerçekleşmesi ihtimal dışıdır. Zira, Cumhurbaşkanının vatana ihanetle suçlandırılabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisinin üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğuyla karar vermesi gerekir ki, bu çoğunluğa pratikte ulaşmak imkansızdır.

Dolayısıyla Anayasada nasıl Anayasa Mahkemesi kararları karşısında yasama ve yürütme organının elini kolunu bağlayan hükümler varsa, aynı Anayasada yasama ve yürütme organının bazı işlemleri karşısında Anayasa Mahkemesinin elini kolunu bağlayan hükümler de vardır. Anayasa Mahkemesi Anayasanın 153'üncü maddesinde öngörülen “kararlarının bağlayıcılığı” hükmünün arkasına sığınarak her türlü kararı vermeye cesaret ediyorsa, yasama ve yürütme organları da Anayasanın başka hükümlerinin arkasına sığınarak Anayasa Mahkemesine tepki göstermeye cesaret etmelidirler. Güç, güç ile sınırlanır. Anayasa Mahkemesi, kendi gücünü kendisi sınırlamaya yanaşmıyorsa, yapılacak tek şey, yasama ve yürütme kuvvetlerinin Anayasa Mahkemesine karşı güç gösterisine girişmeleridir. Kuvvetler ayrılığı teorisi, sadece yasama ve yürütme kuvvetlerinin yargı kuvveti tarafından sınırlandırılması değil, aynı zamanda yetkilerini aşan yargı kuvvetinin de yasama ve yürütme kuvvetleri tarafından sınırlandırılması anlamına gelir.

Şüphesiz ki ideal olan, anayasal sistemin organlarının birbiriyle mücadele etmemesi, uyumlu bir şekilde çalışmasıdır. Bunun yoluysa, her organın kendisine Anayasa tarafından çizilen sınırlar içinde kalmasından ve başka bir organın alanına müdahale etmemesinden geçer. Organlardan biri, kendi sınırlarının dışına çıkıyorsa, diğer organların da kendi sınırları dışına çıkarak bu anayasal organa karşı tepki göstermeye hakları vardır.

Doktrin.- İlginçtir ki Anayasa Mahkemesinin Anayasaya aykırı bu kararları, anayasa hukuku doktrininin ezici çoğunluğu tarafından alkışlanmıştır. Örneğin Necmi Yüzbaşıoğlu'na göre,

“[kanun hükmünde kararname] uygulama(sı)nın iyice yozlaştırılması üzerine,... Anayasa Mahkemesi, 1990 yılından itibaren... 11 yetki kanununu... (ve) iptal ettiği yetki kanunlarına dayanarak çıkarılmış 33 KHK'yi de salt bu nedenle iptal etmek suretiyle, KHK rejimini bir düzene sokma yolundaki kararlılığını sürdürmüştür. Böylece, Anayasa Mahkemesi, aynı zamanda, yasama organının, normatif alanda, âdeta kendisini yetkiszileştirerek itibar kaybetmesini önlemeye çalışır konumda olmuştur”²

Yasama organının çıkardığı kanunların Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinin, yasama organına nasıl itibar kazandırdığı kanımızca anlaşılır bir şey değildir.

Uygulama.- Kanun hükmünde kararnameler konusunda Anayasa Mahkemesinin ve doktrinin tutumunu bu şekilde gördükten sonra *uygulamayı* da, yani Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname pratiğini kısaca görelim. İlk önce her yıl kaç adet kanun hükmünde kararname çıkarıldığını saptamakla işe başlayalım.

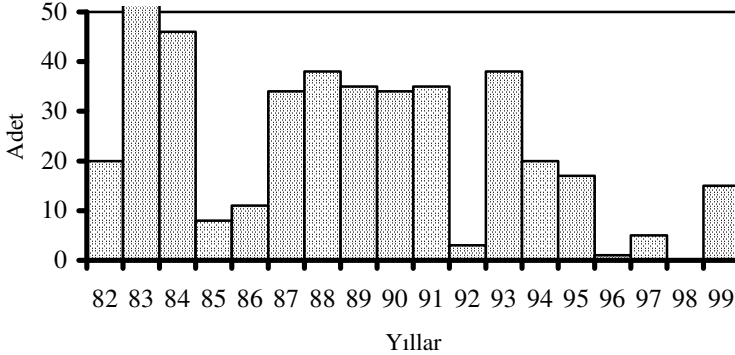
2. Yüzbaşıoğlu, *op. cit.* s.205.

Tablo: Yıllara Göre KHK Adeti

Yıllar	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Adet	20	89	46	8	11	34	38	35	34
Yıllar	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Adet	35	3	38	20	17	1	5	0	15

Kaynak: 1982-1999 yıllarına ilişkin sayılar, *T.C. Kanunları*, Cilt 11, s.107-151’de yer alan “Kanun Hükmünde Kararnameler Fihristi”nde yer alan kararnameler sayılarak bulunmuştur. 1999 yılına ilişkin kanun hükmünde kararname sayısı ise Resmî Gazeteler taranarak tarafımızdan tespit edilmiştir. Bunlar 574 ilâ 588 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerdir.

Şimdi bu tabloyu grafiğe dönüştürelim.

Grafik: Yıllara Göre KHK Adedi

Şimdi de yukarıdaki tabloyu ve grafiği yorumlayalım. 1982 ilâ 1995 yılları arasında yılda ortalama 30 kanun hükmünde kararname çıkarılmıştır. 30 Haziran 1995 ile 19 Aralık 1996 tarihleri arasındaki bir buçuk yıl boyunca Türkiye’de kanun hükmünde kararname çıkarılmamıştır. 19 Aralık 1996 ila 30 Mayıs 1997 tarihleri arasındaki altı aylık dönemde altı adet kanun hükmünde kararname çıkarılmıştır (568-573 sayılı Kanun hükmünde kararnameler). 30 Mayıs 1997’den 1 Eylül 1999’a kadar ise hiç kanun hükmünde kararname çıkarılmamıştır. 19 Aralık 1996 ila 30 Mayıs 1997 tarihleri arasında çıkarılan altı adet kanun hükmünde kararname bir yana bırakılırsa, 30 Haziran 1995’ten 1 Eylül 1999’a kadar 4 yıllık bir dönemde kanun hükmünde kararname uygulamasının sona erdiğini gözlemleye-

biliriz. Oysa, bu dönemde Türkiye’de Anayasamızın kanun hükmünde kararnamelere ilişkin 90’ıncı maddesinde hiçbir değişiklik yapılmamıştır. 30 Haziran 1995’ten önce hangi hükümler varsa, bu tarihten sonra da aynı hükümler yürürlüktedir.

Aynı hükümlerin yürürlükte olmasına rağmen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 4183, 4214 ve 4216 sayılı Yetki Kanunları bir yana bırakılırsa yetki kanunu çıkarmaya teşebbüs etmemesinin ve dolayısıyla Bakanlar Kurulunun, 4214 sayılı Yetki Kanununa dayanarak çıkardığı üç adet ve 4216 sayılı Yetki Kanununa dayanarak çıkardığı üç adet kanun hükmünde kararname bir yana bırakılırsa, kanun hükmünde kararname çıkarmamış olmasının nedeni, hiç şüphesiz, bu çalışmanın tamamında gösterildiği gibi, Anayasa Mahkemesinin kanun hükmünde kararnameler üzerine 1990’dan itibaren geliştirdiği içtihatıdır. Bu içtihadın ne olduğunu bu çalışmada inceledik. Anayasa Mahkemesi, içtihadını uygulayarak hakkında dava açılmış bütün yetki kanunlarını iptal etmiş ve bu yetki kanunlarına dayanılarak çıkarılmış kanun hükmünde kararnameleri de sırf yetki kanunlarının iptal edilmiş olması gerekçesiyle iptal etmiştir. Dahası Anayasa Mahkemesi 1993’ten itibaren yetki kanunları ve kanun hükmünde kararnameler hakkında “yürütmeyi durdurma” kararı da vermiştir. Anayasa Mahkemesi, kanun hükmünde kararnameler üzerinde öyle bir yoğunlukta denetim yapmıştır ki, 1993 ve 1994 yıllarında kendilerine karşı iptal davası açılmış kanun hükmünde kararnamelerin hemen hemen hepsini iptal etmiştir. Örneğin Anayasa Mahkemesi, 6 Ekim 1993 ve 8 Temmuz 1994 tarihleri arasında 9 aylık dönemde 27 adet kanun hükmünde kararnameyi iptal etmiştir.

İlginçtir ki 31 Ağustos 1996 tarih ve 4183 sayılı Yetki Kanunu hakkındaki iptal davasını, 10 Eylül 1996 tarihli dilekçesiyle Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel açmış ve dahi “yürütmeyi durdurulması” talebinde de bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi de 2 Ekim 1996 tarih ve K.1996/35 sayılı Kararıyla söz konusu Yetki Kanununu iptal etmiştir³. Başka kanunlar hakkında ancak birkaç yılda karar verebilen Anayasa Mahkemesinin,

3. Anayasa Mahkemesinin 2 Ekim 1996 tarih ve E.1996/61, K.1996/35 sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 32, Cilt 2, s.810-824.

bu yetki Kanunu hakkında sadece 22 gün içinde iptal kararı vermesi anlamlıdır. 22 gün, Anayasa Mahkemesinin bu konudaki hassasiyetinin güzel bir göstergesidir.

Böyle bir ortamda, Hükûmetler kanun hükmünde kararname pratiğinden vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Böylece Anayasanın bir hükmü, Anayasa Mahkemesi kararlarıyla, etkililiğini yitirmiş, fiilen geçersiz hâle gelmiş, diğer bir ifadeyle metrukiyete düşmüştür.

Oysa kanun hükmünde kararname kurumunun fiilen ilga edildiği 1995-1999 döneminde, hep koalisyon veya azınlık Hükûmetleri kurulmuş ve bunların ömürleri de kısa süreli olmuştur. Parlâmentoda bu Hükûmetleri destekleyen güçlü ve istikrarlı bir çoğunluk 1999 Nisan seçimlerine kadar da olmamıştır. Bu nedenle, bu dört yıllık dönemde, kanun hükmünde kararname çıkarılmadığı gibi, gerekli olan kanunlar da arzu edilen sayıda ve arzu edilen zamanda çıkarılmamıştır.

1990'lı yılların ilk yarısında Hükûmetler, başta özelleştirme, KİT'ler, bakanlık ve müsteşarlıklar ile kamu personeli olmak üzere, doğal gaz, uzman erbaşlar, emniyet teşkilatı, denizcilik, bilimsel araştırma kurumları, sosyal sigortalar, büyük şehir belediyeleri, telekomünikasyon, sigortacılık, bankalar, ceza ve tutukevleri, arsa ofisi, patent, marka, gümrük işleri, yaş sebze ve meyve ticareti, ticaret ve sanayi odaları gibi çeşitli konularda kanun hükmünde kararnameler ile düzenleme yapmışlar, ne var ki yaptıkları düzenlemelerin tamamına yakını Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Neticede başka ülkelerin 1990 yılların başında hâlettikleri özelleştirme gibi önemli sorunların çözümü ülkemizde 2000'li yıllara sarkmıştır.

1993 yılında 13 Ağustos 1993 tarih ve 497 sayılı kanun hükmünde kararname ile Türkiye Bilimler Akademisi kurulmuş, 18 Ağustos 1993 tarih ve 497 sayılı Kanun hükmünde kararname ile de TÜBİTAK'ın kuruluşu yeniden düzenlenmiştir. Türkiye Bilimler Akademisinin bir kanun hükmünde kararname ile kurulmuş olmasında ne gibi bir mahzur yaşanmıştır? TÜBİTAK'ın bilimsel özerkliğini güçlendirici düzenlemelerin ("Yönetim Kurulu" yerine "Bilim Kurulu"nun kurulması vs.)

bir kanun hükmünde kararname ile yapılmasının acaba ne gibi bir sakıncası olmuştur? Eğer bu düzenlemeler 1993'te bir kanun hükmünde kararname ile yapılmıyaydı, bu düzenlemelerin "kanun" yolu ile yapılması tercih edilseydi, bugün Türkiye'de bir "Bilimler Akademisi" mevcut olmazdı. Keza, TÜBİTAK da bugünkü yapısında bulunmazdı.

Bu iddiamızın en güzel kanıtı, ülkemizde bugün sosyal bilimlerde alanında TÜBİTAK benzeri bir araştırma kurumunun kurulamamış olmasıdır. Ülkemizde fen bilimleri devletten TÜBİTAK aracılığıyla destek almaktadır. Sosyal bilimlere ise devletin yaptığı bir destek yoktur. Bunu gözlemleyen Hükûmet, Türkiye Bilimler Akademisini bir kanun hükmünde kararname ile kurduktan, TÜBİTAK'ın kuruluşunu yeniden düzenledikten sonra, yine bir kanun hükmünde kararname ile "Türkiye Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kurumu" (TESAK) isimli sosyal bilimlerde alanında TÜBİTAK benzeri bir araştırma kurumunu kurmak istemiş, ancak bundan Anayasa Mahkemesinin içtihadı nedeniyle, son anda vazgeçmek zorunda kalmış ve -yanlış hatırlıyorsam- bu konuda bir kanun tasarısı hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmuştur. Bu tasarı da son olarak 1999 Nisan seçimleriyle kadük olmuştur. Acaba Türkiye'de bir "sosyal bilimlerde araştırma kurumu"nun kanun hükmünde kararname ile kurulmasında ne gibi bir sakınca olacak idi? Bu kurumun kurulması için kanun hükmünde kararname yolunun değil, kanun yolunun tercih edilmiş olması nedeniyle, bu kurum, hâlâ kurulabilmiş değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin önünde, çok daha acil ve önemli kanun tasarıları varken böyle bir bilimsel araştırma kurumunun kanunla kurulması da çok düşük bir ihtimaldir.

1990'ların ikinci yarısında ise, bizzat Hükûmetler kanun hükmünde kararname yoluna başvurmadan vazgeçmişlerdir. Normal olarak kanun hükmünde kararname ile düzenlenmesi planlanıp da, Anayasa Mahkemesinin içtihadı nedeniyle, düzenlenemeyen konularda kanun tasarıları hazırlanıp Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş, ancak bu tasarıların ezici çoğunluğu kanunlaşmadan Nisan 1999 genel seçimleriyle kadük olmuşlardır.

Kanun hükmünde kararname yolunun fiilen kapatıldığı, kanun hükmünde kararname kurumunun metrukiyete düşürüldüğü bir ortamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, parlâmentoda güçlü bir çoğunluğun bulunmaması veya istikrarsız hükümetlerinin varlığı gibi sebeplerle, kanun da çıkaramaz hâle gelirse, Türk toplumu, bloke olma riski ile karşı karşıya kalabilir.

17 Ağustos 1999 Depremi.- Neyse ki, metrukiyete düşmüş kanun hükmünde kararname kurumu, 17 Ağustos 1999 depremi ile tekrar hatırlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi, 27 Ağustos 1999 tarih ve 4452 sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu⁴ çıkararak Bakanlar Kuruluna uzun bir aradan sonra tekrar kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermiştir. Bakanlar Kurulu da bu Yetki Kanununa dayanarak 1 Eylül 1999 - 27 Aralık 1999 tarihleri arasında 15 adet kanun hükmünde kararname çıkarmıştır. Böylece kanun hükmünde kararname kurumu metrukiyetten kurtulmuş, tekrar hayatiyete kavuşmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname kurumunu hatırlaması için, ülkenin 7.4 şiddetinde bir deprem ile sarsılması gerekmiştir. Anayasa Mahkemesinin kanun hükmünde kararname yolunu kapatan iç-tihadından vazgeçmesi için acaba ne gerekmektedir?

Kemal Gözler, *Kanun Hükmünde Kararnamelerin Hukukî Rejimi*, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları, 2000, XVI+300 s. (www.anayasa.gen.tr/khk.pdf).

4. *Resmî Gazete*, 29 Ağustos 1999, Sayı 23801.

SON SÖZ

Bundan iki ay öncesine kadar, kanun hükmünde kararnameler üzerine bir kitap yazacağım hiç aklımdan geçmemişti. *Türk Anayasa Hukuku* başlıklı bir ders kitabı hazırlıyordum. Bu kitapta “kanun hükmünde kararnameler” bölümüne gelmişim. Bu bölümün de diğer bölümlerin olduğu gibi 20-30 sayfa olması gerekirdi. Ancak kanun hükmünde kararnameler konusuna girdikçe, bu bölüm uzadı ve 200 küsur sayfayı buldu. Neticede de elinizdeki kitap ortaya çıktı.

Neden 20-30 sayfalık bir konu, 200 küsur sayfaya ulaştı? Üstelik Anayasamız, bu konuyu açık seçik bir şekilde, pek de tartışmaya yer bırakmadan düzenlemişken? Bunun nedeni, doktrin ve Anayasa Mahkemesinin, kanun hükmünde kararnameler konusunda Anayasanın açık hükümlerini geçersiz kılmak veya Anayasaya Anayasada olmayan normlar eklemek için ileri sürdükleri bin bir çeşit argümanı çürütmek zorunda kalmış olmamdır.

Doktrin ve Anayasa Mahkemesi vaktini ve emeğini Anayasanın açık hükümlerini geçersiz kılmak veya Anayasaya Anayasada olmayan hükümler ilâve etmeye çalışmakla kaybetmemelidir. Anayasadaki bir hükmü geçersiz kılmanın veya Anayasaya Anayasada olmayan hükümler eklemenin hukuken mümkün bir yolu yoktur. Bu yolda ileri sürülebilecek tüm argümanlar, tüm fikir cambazlıkları mantıken çürütülebilir niteliktedir.

Akıl ve muhakeme gücü kullanılarak Anayasanın bir normu ne geçersiz kılınabilir, ne de Anayasaya Anayasada olmayan yeni bir norm eklenebilir. Hukuk normu koymak veya hukuk normlarını ilga etmek *akıl* ve *muhakeme* sorunu değil, *irade* ve *iktidar* sorunudur. Bir demokraside ise bu *iradeye* ve *iktidara* anayasa hukukçuları ve Anayasa Mahkemesi üyeleri değil, halk ve halkın seçilmiş temsilcileri sahiptir. Anayasa hukukçularının ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin yoksun oldukları şey, akıl ve muhakeme değil, bu irade ve iktidardır. Bu hususun anlaşıldığı gün, Türk anayasa hukuku doktrini de, Anayasa Mahkemesi kararları da düzelecektir.

İNCELENEN ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

Karar Sayısı

- 1975/198** 14 Ekim 1975 Tarih ve E.1975/145 ve K.1975/198 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 13, s.535-620.
- 1985/1** 11 Ocak 1985 Tarih ve E.1984/6, K.1985/1 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 21, s.3-24.
- 1987/1** 6 Ocak 1987 Tarih ve E.1986/14, K.1987/1 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 23, s.3-17.
- 1988/55** 22 Aralık 1988 Tarih ve E.1988/5 ve K.1988/55 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 24, s.465-526.
- 1989/7** 8 Şubat 1989 Tarih ve E.1988/38, K.1989/7 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 25, s.43-96.
- 1989/23** 16 Mayıs 1989 Tarih ve E.1989/4 ve K.1989/23 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 25, s.231-266.
- 1990/2** 1 Şubat 1990 Tarih ve E.1988/64, K.1990/2 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.51-93.
- 1990/3** 6 Şubat 1990 Tarih ve E.1988/62, K.1990/3 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.94-123.
- 1990/21** 17 Temmuz 1990 Tarih ve E.1990/1, K.1990/21 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.301-357.
- 1991/1** 10 Ocak 1991 Tarih ve E.1990/25, K.1991/1 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 27, Cilt 1, s.65-129.
- 1991/20** 3 Temmuz 1991 Tarih ve E.1991/6, K.1991/20 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 27, Cilt 1, s.375-421.
- 1991/50** 12 Aralık 1991 Tarih ve E.1991/27, K.1991/50 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 27, Cilt 2, s.679-722.
- 1992/6** 5 Şubat 1992 Tarih ve E.1990/22, K.1992/6 Sayılı Karar *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 29, Cilt 1, s.28-99.
- 1992/32** 5 Mayıs 1992 Tarih ve E.1991/33, K.1992/32 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 29, Cilt 1, s.110-141.
- 1993/28** 16 Eylül 1993 Tarih ve E.1993/26, K.1993/28 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 29, Cilt 1, s.320-342.

- 1993/32** 6 Ekim 1993 Tarih ve E.1993/32, K.1993/32 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 29, Cilt 1, s.343-392.
- 1994/44-2** 5 Temmuz 1994 Tarih ve E.1994/50, K.1994/44-2 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 1, s.319-357.
- 1994/45-2** 7 Temmuz 1994 Tarih ve E.1994/49, K.1994/45-2 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 30, Cilt 1, s.222-296.
- 1994/48** 8 Temmuz 1994 Tarih ve E.1994/53, K.1994/48 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 30, Cilt 1, s.302-323.
- 1994/80** 29 Kasım 1994 Tarih ve E.1994/68, K.1994/80 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 1, s.477-505.
- 1995/26** 4 Temmuz 1995 Tarih ve E.1995/35, K.1995/26 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 2, s.583-606.
- 1995/44** 19 Eylül 1995 Tarih ve E.1995/44, K.1995/44 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 2, s.641-662.
- 1995/45** 19 Eylül 1995 Tarih ve E.1995/39, K. 1995/45 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 32, Cilt 2, s.361-395.
- 1995/58** 13 Kasım 1995 Tarih ve E.1995/45, K.1995/58 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 2, s.752-799.
- 1996/16** 23 Mayıs 1996 Tarih ve E.1996/22, K.1996/16 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 32, Cilt 2, s.727-750.
- 1996/61** 2 Ekim 1996 Tarih ve E.1996/61, K. 1996/35 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 32, Cilt 2, s.810-835.
- 1997/6** 30 Ocak 1997 Tarih ve E.1997/17, K.1997/6 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 33, Cilt 1, s.277-310.
- 1997/47** 7 Mayıs 1997 Tarih ve E.1997/40, K.1997/47 Sayılı Karar, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 33, Cilt 1, s.375-390.

KARŞI OY YAZILARI

- Yılmaz Aliefendioğlu'nun Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 5 Temmuz 1994 Tarih ve E.1994/50, K.1994/44-2 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 1, s.356-357.
- Erol Cansel'in Karşı Oy yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 1 Şubat 1990 Tarih ve E.1988/64, K.1990/2 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.89-93.
- Mehmet Çınarlı'nın Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 1 Şubat 1990 Tarih ve E.1988/64, K.1990/2 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.83-85.
- Necdet Darıcıoğlu'nun Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 1 Şubat 1990 Tarih ve E.1988/64, K.1990/2 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.79-80.
- Güven Dinçer'in Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 6 Ekim 1993 Tarih ve E.1993/32, K.1993/32 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 29, Cilt 1, s.360-364.
- Güven Dinçer'in Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 5 Temmuz 1994 Tarih ve E.1994/50, K.1994/44-2 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 1, s.354-355.
- Güven Dinçer'in Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 29 Kasım 1994 Tarih ve E.1994/68, K.1994/80 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 31, Cilt 1, s.490-493.
- Haşım Kılıç ve Sacit Adalı'nın Karşı Oy Yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 6 Ekim 1993 Tarih ve E.1993/32, K.1993/32 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 29, Cilt 1, s.364-365.
- Servet Tüzün'un Karşı Oy yazısı, *in* Anayasa Mahkemesinin 1 Şubat 1990 Tarih ve E.1988/64, K.1990/2 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 26, s.86-88.
- Servet Tüzün, İhsan Pekel, Erol Cansel, Yavuz Nazaroğlu ve Haşım Kılıç'ın Karşı Oy Yazıları, *in* Anayasa Mahkemesinin 3 Temmuz 1991 Tarih ve E.1990/6, K.1990/20 Sayılı Kararı, *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, Sayı 27, Cilt 1, s.418-421.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI DİZİNİ

<u>K. Sayısı</u>	<u>Kitaptaki Sayfa Numarası</u>
1975/198:	133, 141
1987/1:	109, 110
1988/55:	110
1989/7:	111
1989/23:	82
1990/1,	241, 249, 250
1990/2:	68, 75, 81, 82, 83, 98, 164
1990/3:	38, 40, 42, 45, 46, 47, 48, 69, 71
1990/21:	97, 118
1991/1:	183, 187, 190, 193, 196, 198, 201, 204, 205, 207, 210,215,218, 224
1991/20:	207, 208, 224, 225
1991/50:	46, 47, 48, 76
1992/6:	116, 163
1993/28:	47, 71, 84
1993/40-1:	128
1994/44-2:	73, 78, 83
1994/45-2:	43, 47, 48, 61, 74, 83, 84
1994/80:	49, 50, 73, 96
1995/26:	62, 72, 83
1995/44:	83, 84
1995/45:	83, 84
1996/35:	83, 84

YETKİ KANUNLARI DİZİNİ

Kronolojik Sıra	Sayfa
17 Haziran 1982 tarih ve 2680 sayılı Yetki Kanunu,	67
28 Aralık 1982 tarih ve 2767 sayılı Yetki Kanunu,	45
5 Nisan 1983 tarih ve 2810 sayılı Yetki Kanunu,	41
12 Mart 1986 tarih ve 3268 sayılı Yetki Kanunu,	109
10 Haziran 1987 tarih ve 3378 sayılı Yetki Kanunu,	41
12 Ekim 1988 tarih ve 3479 sayılı Yetki Kanunu,	77, 117
20 Ekim 1988 tarih ve 3481 sayılı Yetki Kanunu,	41, 42, 45, 56, 57, 58
6 Haziran 1991 tarih ve 3755 sayılı Yetki Kanunu,	46, 56, 57, 59, 78
1 Haziran 1994 tarih ve 3991 sayılı Yetki Kanununun,	58
18 Mayıs 1994 tarih ve 3990 sayılı Yetki Kanunu,	78
24 Haziran 1993 tarih ve 3911 sayılı Yetki Kanunu,	47, 60, 78
7 Temmuz 1994 tarih ve 3991 sayılı Yetki Kanunu,	49, 73
5 Mayıs 1994 tarih ve 3987 sayılı Yetki Kanunu,	43, 47, 57, 58
31 Mayıs 1995 tarih ve 4109 sayılı Yetki Kanunu,	60, 62

Alfabetik Sıra

- Bankalar Kanunu, Sigorta Murakabe Kanunu ve Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yetki Kanunu”, 49, 73
- İdari Usûl ve İşlemlerin Yeniden Düzenlenmesi ile İlgili Yetki Kanunu, 41, 45
- İl ve İlçelerin kurulmasına Dair Yetki Kanunu, 62
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Görev ve Yetkileri ile Bunların Personelinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu, 46, 56, 57, 59, 78
- Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilât Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu, 47
- Özelleştirme Uygulamalarının düzenlenmesi ile Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlemesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun, 43, 47, 57, 58
- Para ve Sermaye Piyasalarının Düzenlenmesi Hakkında Yetki Kanunu, 41

İNDEKS

I. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI İNDEKSİ

<u>K. Sayısı</u>	<u>Sayfa Numarası</u>	<u>K. Sayısı</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
1975/198:	133, 141	1991/20:	207, 208, 224, 225
1987/1:	109, 110	1991/50:	46, 47, 48, 76
1988/55:	110	1992/6:	116, 163
1989/7:	111	1993/28:	47, 71, 84
1989/23:	82	1993/40-1:	128
1990/1,	241, 249, 250	1994/44-2:	73, 78, 83
1990/2:	68, 75, 81, 82, 83, 98, 164	1994/45-2:	43, 47, 48, 61, 74, 83, 84
1990/3:	38, 40, 42, 45, 46, 47, 48, 69, 71	1994/80:	49, 50, 73, 96
1990/21:	97, 118	1995/26:	62, 72, 83
1991/1:	183, 187, 190, 193, 196, 198, 201, 204, 205, 207, 210,215,218, 224	1995/44:	83, 84
		1995/45:	83, 84
		1996/35:	83, 84

II. YETKİ KANUNLARI İNDEKSİ

<u>Kronolojik Sıra</u>	<u>Sayfa</u>
17 Haziran 1982 tarih ve 2680 sayılı Yetki Kanunu:	67
28 Aralık 1982 tarih ve 2767 sayılı Yetki Kanunu:	45
5 Nisan 1983 tarih ve 2810 sayılı Yetki Kanunu:	41
12 Mart 1986 tarih ve 3268 sayılı Yetki Kanunu:	109
10 Haziran 1987 tarih ve 3378 sayılı Yetki Kanunu:	41
12 Ekim 1988 tarih ve 3479 sayılı Yetki Kanunu:	77, 117
20 Ekim 1988 tarih ve 3481 sayılı Yetki Kanunu:	41, 42, 45, 56, 57, 58
6 Haziran 1991 tarih ve 3755 sayılı Yetki Kanunu:	46, 56, 57, 59, 78
1 Haziran 1994 tarih ve 3991 sayılı Yetki Kanunu:	58
18 Mayıs 1994 tarih ve 3990 sayılı Yetki Kanunu:	78
24 Haziran 1993 tarih ve 3911 sayılı Yetki Kanunu:	47, 60, 78
7 Temmuz 1994 tarih ve 3991 sayılı Yetki Kanunu:	49, 73
5 Mayıs 1994 tarih ve 3987 sayılı Yetki Kanunu:	43, 47, 57, 58
31 Mayıs 1995 tarih ve 4109 sayılı Yetki Kanunu:	60, 62

Alfabetik Sıra

- Bankalar Kanunu, Sigorta Murakabe Kanunu ve Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yetki Kanunu”, 49, 73
- İdarî Usûl ve İşlemlerin Yeniden Düzenlenmesi ile İlgili Yetki Kanunu, 41, 45
- İl ve İlçelerin kurulmasına Dair Yetki Kanunu, 62

- Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Görev ve Yetkileri ile Bunların Personelinin Malî ve Sosyal Haklarında Düzenlemeler Yapılmasına Dair Yetki Kanunu, 46, 56, 57, 59, 78
- Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar ile Teşkilât Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu, 47
- Özelleştirme Uygulamalarının düzenlenmesi ile Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlemesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun, 43, 47, 57, 58
- Para ve Sermaye Piyasalarının Düzenlenmesi Hakkında Yetki Kanunu, 41

III. KAVRAM VE İSİM İNDEKSİ

- a maiore ad minus*, 88
- abrogata lege abrogante...*, 147
- adlî yargı, 110
- ağır ekonomik, 184
- ağır ve bariz yetki tecavüzü, 237
- Aliefendioğlu, 73
- altı aylık süre, 72
- amaç kavramının tanımı, 39
- amaç unsuru, 39, 42, 43
- Anayasasının 15'inci maddesinin, 196
- argumentum a fortiori*, 88
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 191
- ayaklanma, 200
- aynen kabul, 149
- Bakanlar Kurulu kararname, 5
- Bakanlar Kurulunun Değişmesi, 65
- Başkumandanlık Kanunu, 18
- belirli sürelerde kullanma, 98
- bir yıllık süre, 71
- biraz daha genişletilmiş düzenleme yetkisi görüşü, 26
- birden fazla kanun hükmünde kararname, 64
- bozucu (infisahî) şart, 146
- bütçe, 102, 103
- büyükşehir belediyelerinin yönetimi, 111
- Cansel, 95, 96, 208
- Carré de Malberg, 10
- ceza koyma yetkisi, 103
- conversion*, 225
- Cumhurbaşkanı, 112
- Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, 181
- Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kararı, 113
- çatışma, 32
- çekirdek alana dokunma yasağı, 196
- Çınarlı, 70, 95, 96
- Danıştay tarafından denetlenme, 113
- Darıcioğlu, 95, 96
- değiştirerek onay kanunu, 166, 250
- değiştirerek onay kanunun biçimi, 166, 250
- değiştirerek onay kanununun sonuçları, 170, 253
- délégation* teorisi, 26
- demokrasi, 15
- demokratik yapılanma, 91
- Devellioğlu, 55
- devletçi ideoloji, 129
- dilekçe hakkı, 109
- din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini, 196
- Diñçer, 51, 73, 96
- doğal gaz, 41
- doğrudan ilgi, 111
- dolaylı ilgi, 109, 110
- dönüştürme (*conversion*) kuramı, 224, 225, 226
- Duguit, 9
- Duran, 26, 27, 113, 137, 146
- ekonomik istikrar, 58
- elverişlilik İlkesi, 193

- esasın incelenmesi, 229
 esaslar, 55
 etkin önlemler, 82
 evleviyet, 88
 fonksiyon gaspı, 237
 Fransa, 154, 169
 genel amaç, 41
 genel hüküm-özel hüküm, 33
 geniş içerikli, 45
 gereklilik ilkesi, 194
 geri alma, 135
 görünüşte çatışma, 32
 görüşme sırası, 133, 239
 görüşülmeleri, 131
 grev ve lokavt hakkı, 106
 hak arama hürriyeti, 109
 Hakimler ve Savcılar Kanunu, 109
 hakimlik ve savcılık teminatı, 104
 hareket kuralı, 59
 hız, 12
 hiyerarşinin askıya alınması teorisi, 25
 hukukî niteliği, 9, 240
 Hume kanunu, 125
 İçtüzük, 139, 140, 131, 232
 İçtüzük, m.128.;, 231
 İdarî Yargılama Usul Kanunu, 233
 ihtiyaç, 12
 iki yıllık süre, 71
 ilga, 135, 157
 ilk inceleme, 228
 ilk önerme, 57
 ilke = dayanılacak şey, 57
 ilke = hareket kuralı, 59
 ilke = ilk önerme, 57
 ilke = önemli kavram, 58
 ilke = temel düşünce, 56
 ilke = temel gerçeklikler, 59
 ilke kavramı, 55
 ilke, 57, 61
 ilkeler unsuru, 54, 55
 infisahî şart, 146
 İstiklal Mehakimi Kanunu, 18
 iş yükü, 12
 ivedilik, zorunluluk ve önemlilik, 80,
 81, 82, 96, 97
 ivedilikle görüşme, 132
 Jellinek, 106
 kaide-kararname, 6
 kanun hükmünde kararnamelerin
 konusu, 101
 kanun hükmünde kararnamenin
 tanımı, 1
 kanun hükmünde kararnamenin yetki
 kanuna uygunluğu, 115
 kanun, 138, 240
 Kanun-ı Esasîsinin 36'ncı maddesi,
 16
 kanun-ı muvakkat, 15, 16
 kanunî hâkim güvencesi, 109
 kanunla düzenlenir, 103
 kapsam kavramının tanımı, 44
 kapsam unsuru, 44
 kapsam, 49
 kapsamın belirsiz olması, 49
 karar, 137, 240
 kararname, 4
 kendiliğinden yürürlükten kalkma,
 156
 KHK/300, 151
 KHK/424, 186
 KHK'lerin TBMM'ye Sunulmaları,
 131
 Kılıç, 208
 kısa sürelilik, 70
 kıyas, 236
 kişi hakları ve ödevleri, 105, 107
 konu unsuru, 101, 187
 kurucu iktidar, 53
 kurucu iktidarı gasp etme, 53, 99
 Kuzu, 25, 27, 114, 134, 202, 203,
 232, 249
lex posterior derogat legi priori, 33,
 158
lex specialis derogat legi generali,
 33, 90
lex superior derogat legi inferiori, 33
 Lincoln, 214
lois de ratification, 154
 m.121/3 ve m.122/2-3, 176
 m.13 mü, m.15 mi, 188
 m.91 ile m.121/3, 122/2-3 arasındaki
 ilişki, 178
 maddî kriter, 9, 221

- mahallî idareler, 105
 mahkemelerin bağımsızlığı, 104
 mal bildirimi, 109
 mekanist anayasa anlayışı, 54
 memur statüsü, 44
 Meşrutiyet, 16
 milletlerarası hukuktan doğan
 yükümlülükler, 190
minori ad maius, 88
 Mustafa Kemal Paşa, 18
 münhasır kanun alanı, 103
 Nazaroğlu, 208
 negatif statü hakları, 105
 Olağanüstü Hal Kanunu, 186, 202
 olağanüstü yönetim usûlleri, 173
 Onar, 225
 onay kanunu, 149, 245, 248
 onay kanununun sonuçları, 155, 248
 onay kanununun biçimi, 149, 245
 onay, 231
 onaylama işlemi, 152
 oranlılık ilkesi, 195
 ordonans (*ordonnance*), 154, 169
 organik kriter, 10, 222
 ortak (müşterek) kararname, 5
 oto-referansiyel, 140
 otuz günlük görüşme süresi, 231
 ölçü norm, 115
 ölçülülük ilkesi, 193
 ön sorun, 177
 öncelikle görüşme, 132
 önemli, zorunlu ve ivedi durumlar, 81
 önemlilik, 81, 83, 97
 önemlilik, zorunluluk ve ivedilik
 şartlarının belirsizliği, 94
 Özbudun, 27, 28, 38, 146, 160, 249
 Özek, 182
 parlâmento kararı, 136, 138, 140,
 152, 240, 248
 Pekel, 208
Petit Robert, 55, 58
 pozitif statü hakkı, 106
principe, 57
ratione temporis yetki, 121, 122, 123,
 121, 202
 ret kanunu, 143, 241
 ret kanununun sonuçları, 144, 242
 ret kanununun biçimi, 143, 242
 ret kararı, 144
 ret kararının iptal edilmesi, 148
Robert, 57
 Sağlam, 106, 107, 194
 sarıh ilga, 157
 sebep ile konu, 199
 sebep unsuru, 199, 184
 sıkıyönetim ve olağanüstü halin
 gerekli kıldığı konular, 198
 sıkıyönetim, 184
 siyasî haklar, 105
 somut amaçlar, 43
 sosyal ve ekonomik haklar, 105
 Stolypin, 214
 suç ve cezalar geçmişe yürütülemez,
 196
 süre kısaltma, 66
 süre unsuru, 63
 süre uzatma, 67
 süre, 202
şeklî (organik) kriter, 10, 221
 şiddet olaylarının yaygınlaşması, 184
 tabii afet, 184
 tahvil, 225
 Tan, 202
 tanım, 2
 tarihsel argüman, 93
 tarihsel gelişimi, 15
 tazminatın miktarı, 195
 TBMM kararı, 144
 temel düşünce, 56
 temel gerçeklik, 59
 temel hak ve hürriyetler, 101
 temel inancı, 56
 terminoloji, 1
 terminoloji, 175
 Teziç, 28, 29, 31, 39, 40, 54; 113,
 135, 138, 233, 234, 235, 249
travaux préparatoires, 93
 Tunaya, 16
 Turan, 202
 Turgut, 113
 Türk parasının kıymetini koruma
 hakkında kararnameler, 19
 Türk Parasının Kıymetini Koruma
 Kanunu, 19

- Tüzün, 95, 96, 208
 umde, 57
 usûl ve şekil, 112, 185
 uzmanlık, 13
 üç aylık süre, 74
 üç maddelik kanun, 152
 yargı yerinin gösterilmesi, 110
 yargısal denetim yasağının aşılması,
 214
 yargısal denetim, 112
 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 10
 Aralık 1997 tarih ve K.1997/1016
 sayılı kararı, 148
 yasama ve yürütme organları arasında
 denge, 91
 yasama yetkisinin devredilmezliği, 89
 yasama yetkisinin devri, 27, 30
 yasama yetkisinin genelliği ve
 aslılığı, 88
 yaşama hakkı, 196
 yeni ölçütler koyma, 98
 yer, 204
 yetki devri teorisi, 25
 yetki devri, 30
 yetki gaspı, 89, 237
 yetki kanunlarında bulunması
 gereken unsurlar, 35
 yetki kanunlarında konu, 37
 yetki kanununa gerek var mı, 181
 yetki kanununun hukukî rejimi, 35
 yetki verme görüşü, 28
 yetki verme, 30
 yetki, 181
 yetkili makam, 181
 yetkinin kaynağı, 183
 yetkisizlik nedeniyle reddi, 228
 Yılmaz, 113, 137
 yokluk, 227, 237
 yönetmelik, 8
 yuvarlak ve genel anlatım, 42, 46
 yürürlükten kalkma, 156
 yürütmeyi durdurma, 128
 Yüzbaşıoğlu, 28, 29, 39, 40, 55, 80,
 87, 123, 124, 125, 126, 127, 139,
 140, 236, 237, 238, 249
 zaman bakımından yetki, 121
 zaruret hali, 13
 zımnî ilga, 158
 zımnî ret teorisi, 233
 zorunlu düzenlemeler, 82
 zorunluluk, 81, 83, 97